

И пръскахъ свѣтина, душитъ грѣхъ,
Разбралъ високо си призване,
Надъ нивата народна бодро сѣхъ
Зърна на вѣра и съзнание.

И съ тазъ земя се радвахъ и болѣхъ.
Любихъ я въ щастѣе и въ несгода,
И мойто битие всецѣло слѣхъ
Съсъ битието на народа.

(Лю лека ми замириса, стр. 60)

В това живеене „не за себе, а за народа“, за колективното цяло, в това самоотречение в името на по-висши и по-общи интереси, в пръскането на „светлина“ и „жърна на вяра и съзнание“ сред обществото трябва да се търсят вътрешните достоинства на Вазовото творчество, неговото морално и социално значение. Все там, в общочовешкия характер на произведенията му, се крие и тайната на неговото обаяние и популярност сред широките народни слоеве.

При едно такова литературно „възру“, каквото се откроява в приведеното по-горе стихотворение, разбира се, личния живот на поета няма особено съществено значение нито за проявите на неговото творчество, нито за тяхното обяснение. Все пак, едно по-обстойно изследване биографичните данни около живота на Вазова, предимно с оглед към обществените и политически условия на епохата, — каквото до сега литературата ни, за съжаление, не притежава,¹ — би могло да извади наяве доста ценни елементи за една по-правилна историко-литературна преценка на писателя, като изтъкне интимните връзки между неговото дяло и конкретната българска действителност. А те сж тжй яки в своята взаимност, че едва ли бихме могли да си представим дялото му в правилна светлина без тая действителност или, наопаки, действителността — без дялото му. В същност, какви по-значителни вещевени свидетелства за нашия културен живот през последното полустолетие притежаваме, ако не сж двадесетината безсмъртни стихотворения на Ботева, десет-петнадесет от по-сполучливите в художествено отношение повести и разкази на

1. Между малкото разпилени и откъслечни опити в тая насока, заслужава сериозно внимание, поради ценността на събраните данни и въешината на изложението, излязлата неотдавна книга на г. Ю. Трифонова: *Иван Вазов, живот, произведения и възгледи*. Изд. на д-во „Развитие“ — София. Цена 12 лв.